

Posudek diplomové práce Roberta R. Novotného „Turnovští františkáni v barokním období (1651–1763)“

Diplomová práce R. R. Novotného je věnována jednomu z témat, u nichž existuje silný nepoměr mezi dobrou dochovaností pramenné základny a relativně malou pozorností, kterou jim dosud věnovala historiografie. Zpracování více než stoletého působení františkánského konventu v Turnově představuje významné téma z církevních dějin. Práce nabízí pohled na vnitřní život řeholní komunity, ale současně sleduje důležité aspekty ve vztahu řádu k laickému okolí.

Posuzovaná diplomová práce má stručný úvod a závěr, vlastní text je rozčleněn do tří oddílů. Autor nejprve seznamuje s historickým vývojem františkánů v českých zemích a s podobou české provincie v 17. a 18. století, následující pasáž je věnována pramenům vzniklým z činnosti řádu a třetí část tvoří jádro celé práce – zabývá se františkánským konventem v Turnově ve sledovaném období. Uvedené členění nepovažuji za ideální, je podivně disproportní (7 s. – 6 s. – 100 s.) a nejeví se moc funkčním – třetí oddíl samozřejmě zahrnuje řadu různých tematik a musí být členěn na kapitoly a podkapitoly. Pomineme-li však uvedenou zvláštnost formální stavby práce, lze její strukturu označit za logickou a promyšlenou. Narozdíl od standardních školních prací zde chybí úvodní přehledové shrnutí literatury k tématu, respektive není podáno ve formě klasického „Forschungsberichtu“ v samostatné kapitole. Nepovažuji to ovšem za prohřešek, nýbrž za elegantní řešení zkušeného autora, který se s dosavadní literaturou přiměřeně vyrovnává v textu a v poznámkovém aparátu celé své práce.

Třetí a hlavní oddíl diplomové práce R. R. Novotného rozebírá – a to většinou velmi detailně – několik důležitých témat. Nejprve sleduje příchod františkánů do Turnova a počátek tamního konventu, dále se věnuje vývoji konventu ve sledovaném období s ohledem na šlechtický mecenát a na další příjmy pramenící z darů a almužen; zde autor nepouští ze zřetele ani širší kulturněhistorická témata. Dvě následující kapitoly z různých úhlů dokreslují postavení turnovského františkánského kláštera v tamní společnosti, jde o stručné zpracování dějin laického třetího řádu a opaskového bratrstva a o hlavní rysy konfliktu o kapli sv. Jana Nepomuckého na Valdštejně. V případě pasáže o bratrstvu a třetím řádu jsem poněkud skeptický k opakované tezi, že opaskové bratrstvo turnovských františkánů mělo význam pro rekatolizaci regionu (s. 34, 64). Maximálně mohlo mít snad jakýsi význam při upevňování víry konvertitů, případně snad takový význam mohl spočívat v rovině osobního příkladu členů jejich okolí, nicméně pro rekatolizaci to mohl být význam pouze pomocný. Bratrstva nebyla použitelná pro obracení nekatolíků, přijímala jen katolické věřící. Větší význam konfraternita jistě měla pro šíření františkánského kultu. Dále ještě dvě drobné poznámky k této kapitole: Umbela není baldachýn (s. 69), jde o specifický předmět (procesní kříž na tyči se zdobeným textilním pláštěm kruhového tvaru). Není mi také jasná závěrečná věta uvedené kapitoly o bratrstvu a třetím řádu, podle níž v 19. století nedošlo k jejich obnově (s. 69), když v poznámce č. 180 na s. 64 je zmíněna existence seznamu členů třetího řádu z 2. poloviny 19. a z 1. poloviny 20. století.

Velmi důležitou a z hlediska práce i nejpřínosnější částí Novotného výzkumu je poslední velká pasáž zahrnutá do třetího oddílu, věnovaná pohledu na vnitřní život konventu prostřednictvím jeho účtů. Autorovi umožnila nejen nahlédnout do způsobu hospodaření a statisticky zhodnotit účetní bilanci kláštera, nýbrž se také opět vrátil k tematice fundací, v jedné sondě navíc podrobně prozkoumal území, z něhož v roce 1759 získávali turnovští františkáni almužny.

Samostatnou pozornost a pochvalu si zaslouží obšírné přílohy – a to již proto, že zdaleka nemají jen ilustrační charakter, nýbrž nesou důležité informace doplňující autorův

výklad. Jedná se o stručný datový svod nejdůležitějších událostí turnovského konventu ve sledovaném období, o soupis lokalit, kde turnovští františkáni vypomáhali ve sledovaném období v duchovní správě, o jmenný soupis jeho představených a o seznam františkánů pohřbených v kryptě řádového kostela. Dále je zde editován jeden rok zápisů z účetní knihy, která byla pro autora klíčovým pramenem – tato edice umožňuje čtenáři ověřit, že autor bohatě využil možností, jež tento pramen poskytuje, a navíc je zde uveřejněn materiál využitý ve výše zmíněné sondě k almužnám. V příloze najdeme ještě tabulkový souhrn příjmů z almužen na mše ze sakristie a konečně také tabulku a sedm grafů k příjmům a vydáním konventu (v případě těchto grafů, na které se odkazuje v textu, by asi bylo výhodnější pro uživatele zařadit je přímo do textu k příslušným pasážím).

Množství témat, jež by mohla nabídnout analýza turnovského konventu, by bylo možné ještě rozšířit, což si sám autor uvědomuje a uvádí i v závěru své práce. Vedle jím zmíněných okruhů to je navíc především oblast vlastního náboženského života, spirituality, řádových kultů apod. Tato témata by ovšem musela být uchopena jinými metodami a nepovažuji za nedostatek předložené diplomové práce, že v ní pojednána nebyla. Naproti tomu z hlediska vymezení a koncepce této práce je chyba, že autor časově omezil svůj výzkum rokem 1763, čímž záměrně rezignoval na osvícenské proměny řádového života. V úvodu uvádí, že tento mezník je mimo jiné symbolickým mezníkem dějin řádu, že po něm docházelo k silným zásahům do státu do záležitostí provincie. S tím lze samozřejmě souhlasit, ale právě porovnání barokního rozkvětu turnovského kláštera s jeho situací v tomto období by mohlo přinést řadu zajímavých poznatků o strategiích přežívání řeholního prostředí pod tlakem státní osvícenské politiky, nehledě na otázku jak a proč vlastně turnovský klášter odolal ve vlně rušení řádových domů v 80. letech 18. století.

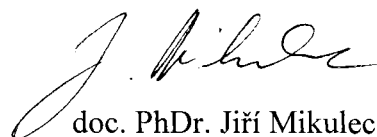
Text práce z jazykového hlediska lze charakterizovat jako srozumitelný a kvalitní. Místy je ovšem přetižen citáty z pramenů, ostatně kvůli nim poznámkový aparát nabobtnal až na hranici únosnosti. To je samozřejmě výhodné pro uživatele hledající informace, ze čtenářského hlediska a vzhledem k orientaci v textu je tento rys spíš negativní. Místy to autor nechal dojít až k extrémům – kupř. otištění fundací téměř in extenso přímo v textu (s. 96-98) bylo zbytečné, klidně mohly rozšířit přílohy práce. Doporučuji proto autorovi, aby se své okouzlení prameny pokusil při případné další práci s tímto textem poněkud potlačit.

Důležitou otázkou, která se naskytá při hodnocení analytické regionálně orientované studie, je její charakter z hlediska dosahu. Tedy zda celkově jde o práci s regionálním významem, která především zpřesňuje poznání místních dějin, či zda přesahuje region a má v některých aspektech širší dopad. U R. R. Novotného je jeho zakotvení v regionálních dějinách velmi silné, navíc u něj lze pozorovat občas hluboké ponoření se do detailu, který rozebírá s velkou vehemencí – příkladem budiž tematika Jana Jiřího Hertla (pozn. č. 102 na s. 38-41), která ovšem měla být zařazena jako samostatný exkurs, protože v podobě poznámky poněkud zneřehledňuje text. Přesto soudím, že jeho práce překračuje v některých rysech regionální dějepisectví. Jde kupř. o udržování širšího kontextu existence turnovských františkánů, sledování jejich vazeb na vrchnost, vztahy s městem, rekatolizační úlohu konventu apod. Autor věnoval pozornost i vlivu, který konvent získával a vyvíjel na své okolí, a to jak v rámci pastorační činnosti, tak i z hlediska vybírání almužen. Práci lze tedy chápat jako svého druhu mikrohistorickou sondu, která na detailním rozboru konkrétního ukazuje řadu principů platných obecně – zde mám na mysli především sondu do hospodaření konventu, ale i studium mecenátu.

Výše uvedené poukazy na drobné nedokonalosti, stejně jako mé dílčí připomínky k jednotlivým kapitolám, nemají snížit hodnotu diplomové práce, jsou míněny spíše jako upozornění autorovi pro další výzkum tohoto tématu. Celkově hodnotím práci Roberta R. Novotného jako velmi kvalitní. Jedná se o výsledek dlouholetého výzkumu, autor ke svému tématu publikoval v uplynulých letech několik dílčích studií. V nich, stejně jako

v předložené diplomové práci, prokázal rozsáhlé znalosti zpracovávaného tématu, hluboké proniknutí do pramenné základny, dobrou schopnost pramenné heuristiky a kritiky, stejně jako samostatné analýzy problémů a konečně projev il schopnost zobecnění poznatků. Je třeba také upozornit na jeho snahu o objektivní a důsledně historický přístup ke studované tematice náboženských dějin. Soudím, že diplomová práce Roberta R. Novotného v některých svých pasážích převyšuje obvyklou úroveň kvalitních diplomových prací. Mohu ji tedy doporučit k obhajobě s nejvyšším ohodnocením.

V Praze 9. 9. 2009

doc. PhDr. Jiří Mikulec, CSc.